

ללא סיד באופן ניכר ובולט מאד. ומחמת כן כתב כת"ר שליט"א, דמזה מוכח לכאורה שדברי השפ"א הנ"ל הינם רק ליישב מנהגן של אלו שלא הניחו האמה על אמה, אבל גם לפי דבריו מי שבידו וביכולתו לקיים את ההלכה כפשוטה, ודאי שיעשה כן, עכ"ד כת"ר שליט"א בזה.

לענ"ד נראה, דמפשטות רהיטת לשון השפת אמת שכתב - "ועפ"י א"ש מנהגינו שאין משיירין אמה על אמה", ולא כתב דיש ליישב מנהג העולם וכדו', משמע שכלל השפ"א גם את עצמו בכלל הנוהגים מנהג זה, וא"כ ס"ל כן להלכה דהמנהג נכון, וא"צ לשייר אמה על אמה. ואפשר שהוא מטעם הנזכר בסוגרים שם כנ"ל, אשר אינם מבעל השפ"א עצמו, אלא מהגר"מ חתנו, כמש"כ בשער הספר.

מיהו אולי אפשר ליישב הדברים, דודאי אף הוכ"ק אדמו"ר הבית ישראל זיע"א סבר דההלכה למעשה היא כדברי סבו השפ"א, אלא ששינוי הנהגתו נבעה משינוי מציאות הדברים מסבו בעל השפ"א, מאחר שזכה לעלות לארץ הק', ולדור בעיה"ק במקום הקודש והמקדש ירושלים תובב"א, ובמקום זה ס"ל דיש חיוב או עכ"פ ראוי לשייר אמה על אמה. דמש"כ השפ"א "מנהגינו" וכלל את עצמו וכנ"ל, היינו דוקא בחו"ל ולא באר"י, ובפרט בירושלים ת"י, שיש מקום להחמיר למעשה להניח שיור של אמה על אמה ללא סיד זכר לחורבן.

ואפשר לומר עוד, שהוכ"ק האדמו"ר הבית ישראל זיע"א נהג כן, משום הסגולה הנפלאה המובאת בכף החיים, והובאה בספרינו שם, שכתב בשם אביו ז"ל שהיה בדוק אצלו, דכל בית דאית ביה אמה על אמה כשעור הפתח כדינו ומראה הלבנים נראה טיט, אז אותו בית נכון עד עולם, וכל הדרים עליה. ובכלל מש"כ דאותו בית נכון לעולם, יכל להתפרש בבית הוכ"ק אדמו"ר הבית ישראל זיע"א, שהכונה בסגולה זו לכל משמעות ההמשכיות לדורות של הבית הקדוש הזה, שממנו תצא תורה קדושה וחסידות וכו' לדורות עד עולם, ויכון בית זה לעולם, והבן.

ב. עוד העיר על מש"כ בספרי בסימן כ"ג בירור של כמה פרטי דינים הנוהגים בראשי חדשים, והביא במכתבו להוסיף שתי עובדות מבהילות בגודל הזהירות בכבוד ר"ת, מהגה"ק בעל הפני

ליכא להוכיח, דמכ"מ שייכא בתפילין, ועדיין היא מחלוקת. אלא שסו"ס רואים שלהר צבי ליכא מצוה בקשירה כלל, וממילא שפיר דבין איש ובין אשה ליתא מצוה בקשירה, ויבאר א"כ דלפי שילפי שמשום שקשירת תפילין בשמאל, גם קשירת נעל בשמאל. האמנם שאין בזה מצוה, מכ"מ סימן לקשירה בשמאל לתרווייהו, ולא יהא חילוק בין איש לאשה. ושמעתי שבספרו שעשועי צבי כתב דאין קפידא, והספר אין איתי, ומה שנראה מדבריו בהר צבי כתבתי, ע"כ דברי כת"ר שליט"א.

האמת יורה דרכו, דלפי מה שכתבנו דבאשת חבר שקושרת לו תפילין הוא משום דשייכא בתפילין, או שהיתה רק מסייעתו, והוא היה קושר בעצמו את עיקר הקשירה, ושוב ליכא ראייה שאין מצוה בקשירה, וממילא לפי"ז שייך חציצה ברצועות. וההר צבי דנקט דהעיקר כדעה שהאשה לא שייכא בתפילין וממילא לכאורה לא יכולה לקשור, ומזה שקושרת ע"כ דליכא מצוה בקשירה, ואה"נ דהעולם מחמיר בחציצה דרצועות התפילין.

ג

העירני כב' ידידי הרה"ח מוהר"ר יצחק משה וקשטוק שליט"א, מו"צ בק"ק ערד, מספר הערות והארות נכונות וישרות על מה שכתבתי בספרי "נהרות איתן" ח"א על שו"ע או"ח, ואשיבנו על דיברותיו, היכן שיש להסכים לדבריו הישרים והנכוחים, להשלמת ותיקון מה שכתבתי בתשובות, והיכן יש להשיב עליהם כדרכה של תורה.

א. בסימן נ"ג כתבנו בענין החיוב להשאיר אמה על אמה בלי סיד זכר לחורבן, והבאנו שם את הדעות בענין ולימוד זכות על המקילין בזה. והעיר כת"ר שליט"א מדברי השפת אמת על מסכת שבת (דף פ' ע"ב ד"ה בגמ' אמר ר"ח) שכתב וז"ל, ועפ"י א"ש מנהגינו שאין משיירין אמה על אמה, ובסוגרים נוסף שם לאמר, כמ"ש בדרכי משה באו"ח וסימן תק"ס) דע"י שיור אמה על אמה נוהגין היתר בכל, ממילא בעירוב תבן או חול א"צ לשייר כלום, עכ"ל.

ועפ"י כתב כת"ר שליט"א לתמוה ממעשה רב של רבן של ישראל נכדו של השפ"א מרן הגה"ק האדמו"ר בעל הבית ישראל זיע"א, שבחדר ההמתנה שבו המתניו הציבור להכנס לקדש פנימה לקבלת עצה וברכה וכדו', היה שם אמה על אמה

בעצם הדבר צודק כת"ר שליט"א בזה, מ"מ לא ראינו צורך לעסוק בזה, אלא רק בעצם הענין שבו עסקה תשובתנו, והוא עצם האכילה קודם התענית.

ויעויין ברמ"א או"ח (סימן תקפ"א סעיף ב') שכתב וז"ל, ורבים נוהגים לאכול בערב ראש השנה קודם עלות השחר, משום דרכי האמורי שהיו נוהגים להתענות בערב חגיגה, ויכולים לאכול בלא תנאי, אחר שכן נהגו. וכתב הבאר היטב (שם ס"ק י"ב), דהמעין בזה ובכתבי האר"י ז"ל מהחטא הגדול ר"ל לאכול קודם אור היום לא יעשה כן, ועס"י תקפ"ד.

ובאמת לפי"ז לכאורה אותם אלו שנוהגים לאכול באופן המותר להם כדין בערב התענית, כגון באופנים המוזכרים בתשובתנו הנ"ל קודם עלות השחר, יזהרו לסיים את אכילתם חצי שעה קודם עלות השחר.

ובספר חיי משה הביא מתשו' באר משה דבתענית ציבור כיון שמוכרח להפסיק מחמת הצום שרי להתחיל אפילו סמוך לעמוד השחר ולא חיישינן שמא ימשיך לאכול.

ד

העירוי מכובדינו הרב הגאון מוהר"ר גדעון בן משה שליט"א, ראש בית ההוראה יתוח דעת בעיה"ק ירושלם ת"ו.

א. על מש"כ בספרי "נהרות איתן" ח"א או"ח סימן כ"ב, בענין המטביל כלי בשבת בדרך של הערמה, דכתב המג"א (סימן שכ"ג ס"ק י"ג) לא יברך על טבילתו, דאז אינו מוכח שעושה כן לשם טבילה, ומקורו מדברי התשב"ץ, ומה"ט כתב המשני"ב, דכל ההיתר לעשות כן, היינו דוקא כשאין לו כלי אחר לצורך השבת, אבל בלא"ה אסור לעשות כן, מפני שמפסיד הברכה בידים.

ועל זה הוסיף כת"ר שליט"א, דהגאון מהר"ם בן חביב בשו"ת קול גדול (סימן ט"ו) עמד בזה, וכתב שלפי דעת הפוסקים שמותר להטביל כלים חדשים בשבת, אין ספק שצריך לברך, והספק הוא רק לדעת הרא"ש וסיעתו שאוסרים, ורק אם הוא כלי שראוי למלא בו מים ימלאנו מים מן המקוה ונטהר ממילא, דלדבריו נראה לכאורה שלא יברך, שאם יברך, שוב אין לומר שלשאוב מים הוא צריך. וקשה

מנחם זצוק"ל זיע"א המובאים בחוברת מקבץ (פרק עשירי עמ' נ"א), ולאחר סיפור כל עובדא הפטיר "מיט ר"ח טשעפט מאן זאך נישט" (עם ר"ח לא משחקים), הרי יצא מפי האדמו"ר הגה"ק זצוק"ל שלא רק שישנם מנהגים שונים שיש להדר על ידם בכבוד ר"ח, אלא שאין מקילים בכבודו, אלא נוהגים בו משנה זהירות, ואף בשעת הצורך אין להקל בכבודו, והמיקל בזה הפסיד.

והדברים הנ"ל אשר יצאו מפי גברא רבא, שראה כל שינוי והקלה בענין ר"ח, כסיבה לעונש מן השמים, טעונים ביאור והסבר, למה מגיעים הדברים עד כדי כך.

ונראה לבאר הדברים עפ"י מש"כ הטור באו"ח (סימן תי"ט), בביאור הטעם שיש להרבות בסעודת ר"ח, כיון שר"ח הוקש למועד, דכתיב ביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם וגו', הרי שר"ח נקרא מועד, וכתב הב"י שם דר"ח הוא בכלל יו"ט, אבל אין לו דיני מועד לאסור במלאכה וכדו', שיהיה ניכר לאנשים זהירות המועד וקדושתו. וגרע בזה מחוה"מ, שהרי חוה"מ הוא מועד ממש, והרבה מלאכות אסורות בו, ועי"ז ניכרת מעלת היום, משא"כ בר"ח, שמלבד תפילת מוסף שבו, אין כמעט שינוי משאר הימים, ועשית מלאכה מותרת בו לאנשים, ואף לנשים שנהגו לאסור כמה מלאכות, הוא רק בגדר מנהג טוב, כמבואר בשו"ע או"ח (סימן תי"ז). אלא שישנם כמה דינים ומנהגים שונים המובאים בשו"ע ונושאי כליו ובספרי האחרונים, כמו שהבאנו בספרינו שם כמה מנהגים, וברובם אם מבטלים ולא עושים אותם, אין בדבר איסור, רק ביטול מנהג, ולכן יש במנהגי והלכות ר"ח חשש, שע"י ביטולם יעקר ההיכר של מועד דר"ח, ומש"ה מזהירים מן השמים ודואגים על יחודו ומהותו וכבודו של ר"ח שיהיה כמועד, ע"י שהמון העם יהיו נזהרים בכבודו במנהגיו והלכותיו.

ומכיון שבר"ח יש הקפדה ועונש מן השמים על ביטול דיני ומנהגי היום, צריך משנה זהירות בהם.

ג. מש"כ עוד להעיר על מש"כ בספרי בסימן נ"ו בדין אכילה ושתייה קודם עלות השחר בתענית ציבור, שהושמט הדין שחצי שעה קודם עלות השחר אסור לאכול ולשתות, מטעם שאין לאכול קודם תפילת שחרית.

אפי"ה היה מביא את דברי המג"א להלכה, מאחר שהוא פוסק אחרון, ולכן יש להחמיר שלא לברך כדברי המג"א.

וכל זה בכלי שודאי חייב טבילה. אבל כלי שיש ספק אם הוא מחוייב טבילה, כיון שבאופן זה בלא"ה לא מברכים על טבילתו, מותר להטבילו בשבת בדרך של הערמה אפילו לכתחילה, כיון דבזה אין פלוגתא בין המג"א למהר"ם בן חביב הנ"ל כלל.

ב. עוד העירני הרה"ג הנ"ל שליט"א, על מש"כ בספרי בסימן ל"ד בדין הסופר ספירת העומר בלה"ק ואינו מבין מאי קאמר, שהסקנו שם דיש לפסוק כדעת המשנ"ב שדחה את דברי היעב"ץ, ופסק כהמג"א וסייעתו דלא יצא.

ועל זה כתב כת"ר שליט"א, דהנה הגאון ר' יצחק טאייב בספרו ערוך השולחן (סימן תפ"ט סק"ג) מסכים והולך עם הגאון היעב"ץ דיצא. גם הגר"ח פלאג'י בספרו מועד לכל חי (סימן ט"ו אות ב') כתב דעדיף לספור בלשון שמבין, אע"פ שבלשון הקודש יוצא אף אם אינו מבין, ע"כ. מוכח להדיא שסובר גם הוא דבלה"ק יוצא אף אם אינו מבין. ונמצא שבחרו בזה שלושת הרועים יחדיו לומר, שאם ספר בלה"ק יצא בכל גוונא. ומה גם שהגאון חיד"א ז"ל ועוד אחרונים העתיקו דברי היעב"ץ ללא עוררין, ואפשר שגם הם מודים לדבריו. ע"כ מצד הרה"ג הנ"ל, שבדיעבד אם כבר ספר כן ובא להמלך בשאר לילות, נוכל לצרף שיטות אלו לס"ס, עם מ"ד דבכל יום היא מצוה בפני"ע, ולהורות לו שימשיך לספור בברכה מכאן ואילך, ובלשון שמבין, מאחר שבספירת העומר מבואר בפוסקים שכשיש ס"ס, פוסקים שימשיך לספור בברכה מכאן הס"ס, ודין זה נפתח בדברי התה"ד ונפסק להלכה בשו"ע וסימן תפ"ט סעיף ח'), ואחריו נמשכו האחרונים עד אחרונים האחרונים, וה"נ בני"ד איכא ס"ס מעלייתא, ואין כאן גדר של סב"ל, עכ"ל הרה"ג הנ"ל.

ונראה לי, שאף שדבריו האמורים בטו"ו נשמעים, מ"מ אף דאיכא בכה"ג ס"ס, מ"מ מחמת הדין שספק ברכות להקל, י"ל שימשיך ויספור בשאר הלילות ולא יברך, שאין נדון דידן דומה לס"ס הנזכר בתה"ד. דדוקא שם שמסופק אם דילג, סובר השו"ע דאפשר לצרף את דעת הפוסקים דס"ל דכל יום היא מצוה בפני"ע. אבל בני"ד, מאחר

שהרי שנינו בפ"ק דתרומות, ערום לא יתרום מפני שאינו יכול לברך, וא"כ ה"ה בכלים וכו'. אולם נראה דהא לאו מילתא היא, וגם בכה"ג מברך בלחש, וכיון שאינו מברך אלא בלחש, לא אתו למימר שהוא בא להטבילו, אלא לשאיבת מים הוא צריך. וכיוצא בזה מצינו וכו', וה"נ בני"ד הרואה אומר לשאוב מים הוא צריך, שאין העם מדקדקין אחריו לראות אם רחושי מרחשן שפתותיו, ולכן יכול הוא לברך באופן שלא ירגישו בו אחרים, עכ"ל. והוסיף להביא מדברי האמרי בינה (ד"י שבת סימן כ"ד) שכתב בני"ד, דעפ"י הצ"ח בביצה (דף י"ח ע"א) יש לומר שיברך בלחש שלא ישמעו אחרים, וממילא עלתה טבילה לכלי. אלא שאח"כ חזר ליישב את דברי המג"א הנ"ל ע"ש. וכתב כת"ר שליט"א שלפי דבריהם רשאי להטביל הכלי גם אם יש לו כלים אחרים, כל שהוא צורך השבת, דהרי אינו מפסיד הברכה, שכן מברך הוא בלחש. וסיים דלפ"י ישנתו כמה פרטי דינים ממש"כ המשנ"ב. ולא רחוק לומר דאף המשנ"ב עצמו אילו ראה דברי המהר"ם בן חביב הנ"ל, גאון גדול וקדמון, היה מסכים לדבריו, עכ"ל כת"ר שליט"א בהערותו הראשונה.

והיה נראה בדרך אפשר לומר, שכל דברי מהר"ם בן חביב הנ"ל, שיועיל מה שיברך בלחש, זהו רק לצד הראשון שכתבנו בספר נהרות איתן שם בדעת המג"א, שע"י מה שמברך, ממילא ניכר שעושה כן לשם טבילה, ולכן בטלה הערמה, ולפ"י אם מברך בלחש שוב לא בטלה ההערמה. משא"כ לפי הצד השני שכתבנו שם בדעת המג"א, שכל המטבע שטבעו חכמים בברכת הטבילה הוא רק באופן שניכר ומוכח ממעשהו שעושה כן לשם מצוה ומתכוין לכך, ובלא"ה אין תקנת ברכה כלל, לפי צד זה אינו רשאי לברך בלחש.

מיהו לכאורה אף לצד הראשון במג"א י"ל, דמזה שלא הביא לעצה זו שיברך בלחש, בע"כ דס"ל דלא יועיל שיברך בלחש, ופליג על דברי המהר"ם בן חביב הנ"ל. וטעמו, כיון דלחש שלא ישמעו אחרים הוא דבר שאין לו שיעור, כדי שלא יהיה בגדר "נתת דבריך לשיעורין", מש"ה ס"ל למג"א דאין לברך כלל.

ולפ"י י"ל, שאף שאפשר שבאמת לא ראה המשנ"ב את דברי המהר"ם בן חביב, מ"מ אפשר שאף אם היה רואה את דברי גאון גדול וקדמון זה,

ע"ש. וכן פשיטא ליה להפרי"ח יו"ד (ריש סימן צ"ז) ע"ש. וכ"כ עוד מאחרוני הספרדים, שלא נהגו בזה כחומרא שנוכר במג"א וסייעתו, ומ"מ העצה שנתן כת"ר טובה היא, עכ"ד כת"ר שליט"א.

ואשיבנו דבר, דאף אמנם שישנם מגדולי הפוסקים אשר חלקו על דברי המג"א בזה, כפי שהביא כת"ר שליט"א, וביותר שכן נהגו למעשה בכמה קהילות הספרדים, ולא נהגו להחמיר בזה כדברי המג"א. מיהו דברינו בספרי נהרות איתן אמורים לרוב קהילות ישראל אשר נוהגים כפי פסקו של המשני"ב שהכריע בעיקר הדבר כדברי המג"א.

ד. עוד העירני הרה"ג הנ"ל שליט"א על מש"כ בספרי בסימן נ"ג בדין שיוור אמה על אמה זכר לחורבן, בביאור דברי המג"א, מה טעם פטר ביהכני"ס וביהמדר"ר משיוור אמה על אמה זכר לחורבן, והזכרנו סברא שהיה נראה לעני"ד בהשקפה ראשונה, דלדעת המג"א לא שייך לחייב ביהכני"ס וביהמ"ד בשיוור אמה על אמה, מצד קדושת המקום שהוא בגדר מקדש מעט, ובמקדש מעט כה"ג לא שייך לעשות זכר לחורבן, כיון שבמקום שיש בו קדושה שלימה מצד עצמה, לא שייך לגרע ממנו ולעשות בו סימן של עקירת קדושה אחרת, אפילו אם היא קדושה גדולה יותר ממנו, ולכן אע"פ שחרב בית המקדש, ומחמת כן תיקנו חכמים לעשות זכר לחורבן הבית באופן של שיוור אמה על אמה, מ"מ אין לעשות כן במקום שהוא עצמו ג"כ קדוש, יע"ש באריכות הדברים בזה.

ועל זה העיר כת"ר שליט"א וכתב, דהנה בשו"ת מנחת אלעזר להגה"ק ממונקאטש זיע"א עמד בזה (על דברי המג"א הנ"ל שפטר ביהכני"ס וביהמ"ד מחיוב זה) וכתב, דנראה שלא תקנו חז"ל רק על בנין ביתו של חול, ולא על בנין ביהמ"ד של מצוה, וכעין מה דפסקינן שם (סימן תקס"ס סעיף ג') לענין לנגן בכלי שיר, דלצורך מצוה, כגון בבית חתן וכלה הכל שרי, וא"כ כ"ש בבנין ביהמ"ד י"ל דבודאי לא תקנו כלל להשאיר בזה אמה על אמה. וצ"ע על היעב"ץ שהניח אמה על אמה בחדר שהוסיף לשם סוכה, ואולי עבד כן רק לגרמיה לחומרא בעלמא, וע"כ שייר רק איזה טפחים ולא אמה על אמה. וגם אולי משום שהשתמש ודר בחדר ההוא כל השנה כולה, אבל בנין המיוחד למצות ונוי

שהמשני"ב המקובל עכ"פ אצל יוצאי אשכנז כפוסק אחרון, הביא רק את דברי המג"א ושאר האחרונים שפסקו כמותו, ולא הביא ולא הזכיר כלל את דעת החולקים, א"כ אפשר שלדעתו היא פסיקה ודאית שאינה מצטרפת לס"ס.

מחבר 1234567

ומטעם זה כאמור הדבר הוא ספיקא רבתא אצלי לאותם שמכריעים כדעת המשני"ב כפוסק אחרון בין להקל ובין להחמיר, האם בנדון דידן היא בגדר ספק שאפשר לעשות ממנו ס"ס. גם מש"כ כת"ר שליט"א בשם הגאון החיד"א שהעתיק את דברי היעב"ץ ללא עוררין, עיינתי וחיפשתי בדברי החיד"א ולא מצאתי כן, ואדרבה בספרו ברכי יוסף (או"ח סימן תפ"ט) הביא הגאון החיד"א את ב' הדעות הנ"ל, דעת היעב"ץ ודעת המג"א ולא הכריע ביניהם, כפי המובא בתשובתנו בספר נהרות איתן שם.

ג. עוד העירני הרה"ג הנ"ל שליט"א על מש"כ בספרי בסימן מ"ב בדין הגעלת כלים מבשר לחלב או איפכא, שכתב המג"א שהעולם נוהגין איסור בדבר להגעיל מבשר לחלב או איפכא, והביאו המשני"ב, וציווה לעיין בדברי המג"א טעם הדבר, והוסיף דהפמ"ג כתב דהמנהג להטריף מקודם, והארכנו בדבר זה שם, ובין הדברים כתבנו לגבי עובדא שבאה בפנינו, באדם שקנה מסעדה בשרית ורוצה להופכה למסעדה חלבית בכשרות מהודרת, ורצונו להגעיל את הכלים שאפשר להגעילם, ומכיון שעמדו בפנינו דברי המג"א הנ"ל, הבאנו שם העצה כיצד לעשות שיהיה מותר להגעיל את הכלים לכתחילה אף לדעת המג"א הנ"ל, יע"ש.

ועל זה העיר כת"ר שליט"א, דהנה הפמ"ג (א"א סו"ס תנ"ב) כתב, דבשעת הדחק מותר להגעיל כלים מבשר לחלב, או איפכא, ע"ש, וכמדומני שהנדון שבא לפני כת"ר שיהיה הפסד מרובה וכו' כמבואר בדבריו, לא גרע משעת הדחק, ואם לא עכשיו אימתי. וכ"ש כעצה שכתב כב' דשפיר דמי.

והוסיף עוד, מיהו מרן החיד"א ז"ל בספרו מחזיק ברכה (סימן תקס"ט סק"ב) כתב בזו הלשון, ובמקומותינו נוהגים להגעיל כלי חלב שאינו בן יומו, להשתמש בהם בשר, וכן איפכא, ולא חששו לחומרות אלו. וכ"כ בספר ימי שלמה (דף ס"ז ע"א) ובערך השלחן טאייב, דבשאינו בן יומו נהגו להקל,

סוכה, י"ל דא"צ להניח כלל, דהוא בנין של מצוה, עכ"ל המנחת אלעזר.

מבואר בדבריו דלא תקנו זכר לאבלות בבנין של מצוה, וכעין מש"כ הרמ"א שאין איסור לנגן בכלי שיר לצורך מצוה. והעיר כת"ר, דמתוך דברי המנחת אלעזר חזינא סברא הפוכה ממש"כ, דבביהכ"ס וביהמ"ד דהוא מקום קדוש ונקרא מקדש מעט, לא שייך לגרע ממנו ולעשות סימן על עקירת קדושה אחרת וכו', דמדברי המנחת"א מבואר להיפך, שכתב - ולכאורה בביהמ"ד בעת התפילה ולימוד שייך בודאי לזכור חורבן ביהמ"ק ולעורר רחמים על בנינו בקרוב, עכ"ד כת"ר שליט"א בנקודה זו.

ואשיב ואומר, דאמנם נשמט מדברינו מש"כ בשו"ת מנחת אלעזר דעסיק בהאי ענינא, ודבריו נכונים להשלמת הדברים ולעשותם מחברת אחת. והן אמת דסברת המנחת אלעזר שונה ממש"כ בריש דברינו בתשובה הנ"ל בהשקפה ראשונה וכו"ל, מיהו אף מדבריו עולה כדברינו, דדוקא בביהכ"ס ובביהמ"ד אין חיוב לשייר אמה על אמה משום הני טעמי, אבל אולמות המיועדים לעשית שמחות וכינוסי אסיפות וכדו', חייבים לשייר בהם אמה על אמה. דלא מבעי לפי מה שכתבנו, דלא שייך לגרע מקדושת המקום ע"י שיור אמה על אמה, דבאולמות אלו כיון דלא שייך טעם זה, צריך לשייר שם, אלא אפילו לטעם המנחת אלעזר, שמיעוט ביהכ"ס מחיוב זה הוא משום דדוקא בבית דחול משיירין, ולא בביהכ"ס שהוא בנין של מצוה, דבמקום מצוה לא תיקנו לשייר זכר לחורבן כלל, א"כ באולמות אלו, כיון שאינם בגדר בנין של מצוה, ונחשבים לבית חול, שפיר צריך לשייר בהם אמה על אמה זכר לחורבן.

ובהמשך דבריו הביא כת"ר שליט"א את דעת החולקים על המג"א וס"ל, שגם בביהכ"ס ובביהמ"ד חייבים לשייר אמה על אמה, והמה המהרש"ם בספרו דע"ת על השו"ע (סימן תקס"ט) ובהגהותיו לספר ארחות חיים ספינקא (שם ס"ק ד') בשם שו"ת מהר"ם ב"ר ברוך החדשות (מהדורת מקיצי נרדמים שער א' סימן של"א), ומהר"י יוזפא בספרו יוסף אומץ (סימן תתצ"ב), וכתב על זה, ואפשר דאילו ראו המג"א ושאר האחרונים דבריהם, לא הו' פליגי עליהון, הוא צד לחיובא לאותם מקומות

שיש לנו ספק האם יש לפוטרים, דומיא דביהכ"ס וכדו'.

והוסיף כת"ר, דלפי האמור לא א"ש מה שכתבתי שם לפטור גם שאר מקומות ציבוריים, כמו בתי ספר, אולמות שמחות וכדו' דומיא דביהכ"ס. דהא מבואר בדברי המנחת אלעזר, דטעם הפטור בביהכ"ס הוא, משום שלא תקנו זכר אבלות בבנין של מצוה, והני לאו מקומות דמצוה נינהו. [וגדולה מזה אני אומר דאף ליעב"ץ לא ברירא לי שישבור כן לקולא לפטור מקומות כעין אלו, ואפשר דלחומרא נהג מה שנהג ודו"ק]. וכ"ש לשיטת המהר"ם ב"ב והרב יוסף אומץ, דלדידהו מעיקרא דדינא פירכא, ודעתם מבוארת לחייב בתי כנסיות בשיר אמה על אמה זכר לחורבן, דאין להקל. מיהו מודינא למר דמנהג העולם אינו כן. וצ"ע, ע"כ דברי כת"ר שליט"א בנקודה זו.

והנה בדבר זה איני צריך להשיב, אלא לחזור ולהבהיר את הנלמד כאן, וממילא רווחא שמעתתא. דהרי כת"ר שליט"א מודה בזה "שמנהג העולם אינו כן", וכפי שהמציאות מורה שבאולמות שמחות וכדו', וכן במקומות כינוס של אסיפות ואירועים ובתי ספר וכדו', לא משיירים אמה על אמה - אף לא יחידים, וכמו"כ בביהכ"ס ובביהמ"ד, אע"פ שהביא כת"ר בשם ספר יוסף אומץ שבביהכ"ס הישן שם שיירו אמה על אמה הלכה למעשה, וכן דעת מהר"ם בר ברוך דפליג על המג"א הנ"ל, וכתב כת"ר שליט"א דאילו ראו המג"א ושאר אחרונים דברים אלו, לא הו' פליג עליהון, עכ"פ בזמנינו לא ראינו ולא שמענו מי שמשייר אמה על אמה בביהכ"ס ובביהמ"ד. ואינו דומה לבית דירה שישנם שאין נוהגים להקפיד בכך, וכפי שהבאנו בתשובתנו זו בשם האחרונים ללמד זכות בזה, מאחר שישנם רבים וגם טובים ישרים ומדקדקים, אשר גם בזמנינו מקפידים לשייר אמה על אמה בבית דירה, ואילו בביהכ"ס ושאר מקומות ציבוריים אין אף אחד שמקפיד בדבר זה וכו"ל.

וטעמא דמילתא, דביהכ"ס ובביהמ"ד סבור עלמא כהמג"א, שפוטרי אותם משיר אמה על אמה, וכך נוהגים, על אף שיש חולקין על דבריו. מיהו לענין אולמות שמחות ואירועים וכדו', נתבאר שם, דעל אף שלפי הביאור במג"א נראה בהשקפה ראשונה דאינו דומה לביהכ"ס וצריך לשייר, וכן לפי הדיוק בלשון השו"ע, בכלל "ביתו" נכלל גם

מקומות ציבוריים, וא"כ צריך לשייר שם אמה על אמה, ובפרט לפי"ד המנחת אלעזר שהביא כת"ר שליט"א, דסי"ל דכוונת המג"א למעט ביהכניס משום שהוא בנין של מצוה, דלפי"ז מקומות ציבוריים הנ"ל שאינם עשויים לכנוסי מצוה, אינם בכלל זה, והיה צריך לכאורה לשייר בהם אמה על אמה, מ"מ אין מנהג העולם כן, דאינם נוהגים כלל לשייר וכנ"ל.

ועל זה כתבנו בתשובתנו הנ"ל, דיש ליישב את מנהג העולם שאינם נוהגים לשייר, עפ"י מה שיש לבאר את דברי המג"א, כפי המבואר שם בצד א', ד"ביתו" הכונה לבית העומד לדירה שגר בה, דומיא דחייב מזוזה, שצריך להיות דוקא בית דירה כדי להתחייב, ומינה ממעטינן ביומא (דף י"א ע"א) - בית דירה, פרט לבית האוצר של יין ושמן ושאר משקין, תבואה וכדו'. וטעם הדבר, דיסוד שיור אמה על אמה הוא כדי שיזכור החורבן, וזה שייך רק בבית שדרים בו, שע"י השיור יזכור את החורבן, לאפוקי בית שאין דרים בו. ולפי צד זה, חנויות ובתי מסחר ומשרדים וכדו', אע"פ שהינם בית שלו, מ"מ מאחר שאינם בית דירה, שהרי אינו דר שם, אינם חייבים בשיור אמה על אמה.

עוד העיר כת"ר שליט"א על משי"כ שם ב"יוצא מדברינו" (אות ד') בזה"ל, יש להסתפק לגבי בתי מלון וכדו' אשר הם דירה למתארחים בהם במשך כל ימות השנה, אלא שהדיירים מתחלפים, ולגבי הדיירים היא דירת ארעי, האם חייב לשייר בהם אמה על אמה, לאותם הנוהגים לשייר בזמנינו בכל בתי דירה, ע"כ דברינו שם.

וכתב על זה כת"ר שליט"א וז"ל, עוד רגע אדבר במשי"כ כת"ר בסיכום (אות ד'), דביחס לאורחים נחשב המלון לדירת ארעי, דעל הצד שאנו מדמין דין זכר לחורבן לדיני מזוזה, הנה מבואר בדברי האחרונים דבית מלון חייב במזוזה, עיין בערוך השולחן יור"ד (סימן רפ"ו סעיף מ"ח) ובשו"ת קנן התורה (ח"א סימן קכ"ו אות ב') ובשו"ת צור יעקב (סימן קצ"ד) ובספר חובת הדר (פ"ג ס"ק ח"י) ע"ש, ע"כ דברי כת"ר שליט"א.

מיהו האמת ניתנת להאמר, דלא שייך כאן לומר שמדמים שיור אמה על אמה לדיני מזוזה, דאין לזה מקור משי"ס ופוסקים, ולא גברא רבא חתום על דבר כזה. וכל דברינו אמורים בדיוק דברי המג"א

לגבי משי"כ המחבר "ביתו", בביאור כונתו במשמעות המילה ביתו, דאי נימא דהכונה במשמעות המילה ביתו הוא בית דירה כדוגמת מזוזה, שפיר אמרינן ביה טעם, שחייב שיור זכר לחורבן הוא כמו חיוב מזוזה, דוקא בבית דירה, מאחר שדוקא בבית שדרים בו יזכור החורבן ע"י שיור אמה על אמה, לאפוקי מקום שלא דרים בו. ולכן בבית מלון, א"צ לשייר מאחר שלא דרים בו אנשים בקביעות, אלא מתחלפים מעת לעת, ואין זה מזכיר להם החורבן. ובעל הבית מלון בודאי אינו צריך לשייר, דאין לו מה שיזכיר לו, שהרי אינו דר שם.

ה. עוד העירני הרה"ג הנ"ל שליט"א על משי"כ בספרי בסימן נ"ז, בדין חתן בעל סוג דם נדיר, היודע שיצטרך לתרום דם ביום כניסתו לחופה, איך יתנהג בנוגע לתענית, וכתבנו שם דיש עצה לחתן שיתענה ביום שקודם יום חופתו.

ועל זה כתב כת"ר שליט"א, דיש להעיר בזה מדברי הרמב"ם ונפסק להלכה בשו"ע או"ח (סימן ר"מ סעיף ט"ו), לא יבעול והוא שבע וכו', ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדרך, ולא ביום ביאה מן הדרך, ולא לפנייהם ולא לאחריהם, עכ"ל. הא חזינן דגם ביום שלאחר הקזה, דהיינו תרומת דם, איכא קפידה דלא ישמש, וי"ל, ע"כ דברי כת"ר שליט"א.

ונראה לענ"ד, דאף א"י שבכלל יום שאחר ההקזה נחשב היום שלאחריו, ובודאי שהלילה שלאחריו בכלל, מ"מ בעילת מצוה שאחר החתונה, היא בד"כ לאחר חצות הלילה שאחרי היום, וא"כ אפשר להתיר לשמש. בדרך משל אם התרמת הדם הי' ביום ראשון בשבוע, והחתונה בליל שלישי, א"כ לאחר חצות הלילה, מאחר שכבר עברו הרבה שעות מאז הקזת הדם, ונח לאחריה, ונתחלש כח הסכנה, שפיר יוכל לשמש כמו שאר חתן, ויקיים בעילת מצוה, דיש לה חשיבות רבתא שתהא בלילה ראשונה, כמבואר בפוסקים מפני כמה טעמים, ובכה"ג אפשר דגם לדעת הרמב"ם והשו"ע יהיה מותר בכך, ועדיין צריך עיון בזה.

ה

העירני כב' ידידי הוה"ק הרב הגאון מוהר"ר אברהם ריזמן שליט"א רב ומו"צ וראש ישיבה לצעירים בעיר אשקלון יע"א על כמה